

Federaal Planbureau

Economische analyses en vooruitzichten

**Instituut voor de
Nationale Rekeningen**

Economische vooruitzichten 2016-2021

Versie van maart 2016

18 maart 2016

Kunstlaan 47-49
1000 Brussel

e-mail: contact@plan.be
<http://www.plan.be>

Federaal Planbureau

Het Federaal Planbureau (FPB) is een instelling van openbaar nut.

Het FPB voert beleidsrelevant onderzoek uit op economisch, sociaal-economisch vlak en op het vlak van leefmilieu. Hiertoe verzamelt en analyseert het FPB gegevens, onderzoekt het aanneembare toekomstscenario's, identificeert het alternatieven, beoordeelt het de gevolgen van beleidsbeslissingen en formuleert het voorstellen.

Het stelt zijn wetenschappelijke expertise onder meer ter beschikking van de regering, het Parlement, de sociale gesprekspartners, nationale en internationale instellingen. Het FPB publiceert de resultaten van zijn studies, probeert die zo ruim mogelijk te verspreiden en draagt zo bij tot het democratisch debat.

Het Federaal Planbureau is EMAS en Ecodynamische onderneming (drie sterren) gecertificeerd voor zijn milieubeheer.

url: <http://www.plan.be>

e-mail: contact@plan.be

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Philippe Donnay

Federaal Planbureau

Kunstlaan 47-49, 1000 Brussel

tel.: +32-2-5077311

fax: +32-2-5077373

e-mail: contact@plan.be

<http://www.plan.be>

Economische vooruitzichten 2016-2021

Versie van maart 2016

18 maart 2016

Abstract - Dit rapport vormt een bijdrage tot de voorbereiding van het nieuwe Stabiliteitsprogramma en van het nieuwe Nationaal Hervormingsprogramma (NHP). Het vermeldt de voornaamste resultaten van een voorlopige versie van de 'Economische vooruitzichten 2016-2021' die in mei 2016 gepubliceerd zullen worden.

Jel Classification - B22, C53, E17

Keywords - Macro-economische vooruitzichten, Stabiliteitsprogramma, Nationaal Hervormingsprogramma

Inhoudstafel

1. Synthese	1
2. Voornaamste hypothesen van de projectie	3
2.1. Hypothesen inzake de internationale omgeving	3
2.1.1. Potentiële uitvoermarkten voor België	3
2.1.2. Olieprijzen en wisselkoersen	3
2.1.3. Rentevoeten	3
2.2. Hypothesen inzake demografie en beroepsbevolking	4
2.3. Hypothesen inzake lonen en bijdragen	6
2.3.1. Lastenverlagingen	6
2.3.2. Brutolonen	7
2.4. Hypothesen inzake overheidsfinanciën	8
2.4.1. Inleiding	8
2.4.2. Fiscale ontvangsten	8
2.4.3. Personeelsuitgaven van de federale overheid	10
2.4.4. Overige uitgaven van de federale overheid en niet-fiscale ontvangsten	10
2.4.5. Gemeenschappen en Gewesten	11
2.4.6. Lagere overheid	12
2.4.7. Sociale zekerheid	13
3. Vergelijking van de raming van de output gap door het FPB en de EC.....	15
4. Resultaten van de projectie	17

Lijst van tabellen

Tabel A	Economische middellangetermijnvooruitzichten: voornaamste resultaten	2
Table 1a	Macroeconomic prospects	17
Table 1b	Price developments	17
Table 1c	Labour market developments	18
Table 1d	Sectoral balances	18
Table 2	General government budgetary prospects	19
Table 4	General government debt developments	20
Table 5	Cyclical developments	20
Table 6	Divergences from previous update	21
Table 7	Long term sustainability of public finances	22
Table 8	Basic assumptions	23
Table 9	Macroeconomic prospects 2016-2021: main results	24

Lijst van figuren

Figuur 1	Vergelijking van de raming van de output gap: FPB versus EC	15
Figuur 2	Vergelijking van de raming van de potentiële groei FPB versus EC	16

1. Synthese

Dit rapport draagt bij tot de voorbereiding van het nieuwe stabiliteitsprogramma en van het nieuwe nationaal hervormingsprogramma. Het beschrijft de voornaamste hypothesen en resultaten van de voorlopige versie van de 'Economische vooruitzichten 2016-2021'. De definitieve versie van die vooruitzichten zal in mei 2016 gepubliceerd worden.

De projectie is opgesteld bij ongewijzigd beleid en ongewijzigde wetgeving. Ze houdt rekening met de belangrijkste informatie inzake overheidsontvangsten en -uitgaven die gekend was op 14 maart 2016. De cijfers werden op 21 maart goedgekeurd door de raad van bestuur van het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR). De maatregelen van de op dat moment nog niet afgelopen begrotingscontrole konden dan ook niet in rekening worden gebracht. De projectie houdt evenmin rekening met de mogelijke gevolgen op de Belgische economie van de aanslagen van 22 maart in Brussel.

De vooruitzichten voor 2016 stemmen in grote mate overeen met die van de Economische begroting 2016, die het FPB op 11 februari publiceerde. Niettemin werden die vooruitzichten aangepast om rekening te houden met meer recente ontwikkelingen (voor wat betreft de financiële variabelen) en met bijkomende informatie op het vlak van de overheidsfinanciën. De bbp-groei hypothesen voor de handelspartners van België in 2016 en 2017 zijn gebaseerd op consensusvooruitzichten (Consensus Economics), terwijl voor de periode 2018-2021 gebruik werd gemaakt van de IMF-vooruitzichten van oktober 2015.

De bbp-groei in de eurozone zou dit jaar aantrekken tot 1,7% (t.o.v. 1,5% in 2015) en dat tempo handhaven in 2017, gestimuleerd door de daling van de energieprijzen en door een soepel monetair beleid. Voor de periode 2018-2021 wordt een stabiele bbp-groei van jaarlijks 1,6% verwacht. De (momenteel negatieve) output gap zou geleidelijk gedicht worden.

De Belgische economie groeide in 2015 met 1,4% net iets sterker dan in 2014, wat te danken was aan een dynamische particuliere consumptie. Door de tragere consumptiegroei van de particulieren en van de overheid zou de bbp-groei in 2016 beperkt blijven tot 1,2%. De groei van de buitenlandse afzetmarkten van België zou in 2016 nauwelijks aantrekken. Niettemin doet de gunstige ontwikkeling van de binnenlandse kosten, die een rechtstreeks gevolg is van de maatregelen gericht op het beperken van de arbeidskosten, de uitvoergroei aantrekken. De Belgische economische groei zou hernemen tot 1,5% in 2017 en 1,6% in 2018 en jaarlijks 1,5% bedragen in de periode 2019-2021. Dat relatief stabiele profiel is in lijn met de evolutie van de Europese groei en met de daaruit resulterende uitvoermogelijkheden. De output gap (die in 2013 nog -1,6% bedroeg) zou verkleinen en in 2020-2021 op ongeveer nul uitkomen. De berekening van de output gap voor België is rechtstreeks afgeleid van een raming van de potentiële groei. Die is gebaseerd op de referentiemethode van de Europese Unie, maar wordt toegepast op basis van de statistische concepten en het projectiekader die eigen zijn aan de nationale macro-economische modellen van het FPB.

Na een daling in 2013, evolueerde de werkgelegenheid tijdens de afgelopen twee jaar opnieuw in stijgende lijn. Gezien de relatief stabiele economische groei, wordt de dynamiek van de werkgelegenheid en van de productiviteit tijdens de projectieperiode vooral bepaald door de evolutie van de arbeidskos-

ten. Maatregelen gericht op het beperken van de arbeidskosten zorgen ervoor dat de werkgelegenheids-groei ondersteund wordt tijdens de periodes 2016-2017 en 2020-2021, terwijl de tussenliggende jaren gekenmerkt worden door een zwakkere werkgelegenheidstoename. De werkgelegenheidsgraad (20-64 jaar) neemt geleidelijk toe tijdens de projectieperiode, maar zou ruim onder de doelstelling uit de EU2020 strategie (73,2% in 2020) blijven. Ondanks een werkgelegenheidstoename van meer dan 30 000 personen per jaar zou de werkloosheidsgraad (definitie FPB) zich nagenoeg stabiliseren tot 2019 en pas nadien een uitgesproken daling inzetten. Tijdens de eerste jaren van de projectieperiode kent het arbeidsaanbod (de beroepsbevolking) immers een dynamischer verloop (zie paragraaf 2.2).

Tijdens de voorbije jaren werd de inflatie sterk neerwaarts beïnvloed door de daling van de energieprijzen. In 2015 en 2016 wordt die invloed deels tenietgedaan door o.a. de verhoging van de btw-voet op elektriciteit en enkele accijnsverhogingen. Vanaf 2017 zou de olieprijs op jaarbasis, na een jarenlange daling, opnieuw geleidelijk toenemen. De onderliggende inflatie blijft echter beperkt o.m. dankzij maatregelen die de groei van de arbeidskosten beperken. Daardoor zou de inflatie gemiddeld slechts 1,6% bedragen tijdens de periode 2017-2021.

Het netto financieringssaldo van de gezamenlijke overheid zou geleidelijk afnemen, van 2,9% van het bbp in 2016 tot 1,6% in 2021. Ondanks die gunstige evolutie zou de doelstelling van een structureel begrotingsevenwicht voor de gezamenlijke overheid tegen 2018, zoals bepaald in het kader van het Stabiliteitsprogramma van april 2015, zonder bijkomende maatregelen niet gerespecteerd worden en zou de overheidsschuld in % van het bbp afnemen, maar nog steeds meer dan 100% bedragen.

Tabel A Economische middellangetermijnvooruitzichten: voornaamste resultaten
Evoluties in %, tenzij anders vermeld

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Real GDP	1.4	1.2	1.5	1.6	1.5	1.5	1.5
Deflator of private consumption	0.5	1.3	1.5	1.6	1.6	1.6	1.7
Domestic employment (evolution in 000')	37.0	31.5	35.5	30.9	29.3	41.1	40.6
Domestic employment (evolution in %)	0.8	0.7	0.8	0.7	0.6	0.9	0.9
Employment rate (20-64 yrs)	67.7	67.9	68.1	68.4	68.9	69.5	70.2
Unemployment rate (FPB concept)	11.9	11.7	11.7	11.6	11.5	11.0	10.3
Unemployment rate (Eurostat standardised rate)	8.3	7.9	7.9	7.9	7.8	7.5	7.0
Net lending of General Government (% of GDP)	-2.6	-2.9	-2.3	-2.2	-2.0	-1.7	-1.6
Gross public debt (% of GDP)	106.6	107.2	106.6	105.9	105.0	104.0	102.6
Balance of current accounts (National accounts - % of GDP)	0.7	2.0	2.7	2.9	3.1	3.3	3.4

Het overige deel van het rapport is als volgt ingedeeld. Afdeling 2 beschrijft de hypothesen inzake de internationale omgeving, de demografie, de arbeidsmarkt en de overheidsfinanciën. In afdeling 3 wordt de FPB-raming voor de output gap van de Belgische economie vergeleken met de raming die de Europese Commissie in februari publiceerde. Ten slotte bevat afdeling 4 de tabellen die gevraagd worden in het kader van het stabiliteitsprogramma (tabellen 1 tot 8), alsook een tabel met resultaten in het kader van het nationaal hervormingsprogramma (tabel 9).¹

¹ Merk op dat tabel 7 verband houdt met de langetermijnhoudbaarheid van de overheidsfinanciën. De gegevens uit die tabel werden goedgekeurd door het Economic Policy Committee's Ageing Working Group in november 2015. Dat verklaart waarom de resultaten voor de korte- en middellangetermijn in tabel 7 niet identiek zijn aan die van de overige tabellen van dit rapport.

2. Voornaamste hypothesen van de projectie

2.1. Hypothesen inzake de internationale omgeving

2.1.1. Potentiële uitvoermarkten voor België

De voor België relevante wereldhandel wordt berekend aan de hand van de gewogen gemiddelde invoergroei van de Belgische handelspartners. De groei van de potentiële uitvoermarkten voor België zou 4% bedragen in 2016 (in overeenstemming met de Economische begroting van februari 2016) en 4,6% in 2017. Die ramingen zijn gebaseerd op de consensusvooruitzichten van Consensus Economics van januari 2016.²

Voor de periode 2018-2021 is de groei van de potentiële uitvoermarkten (jaarlijks 4,6%) gebaseerd op de meest recente IMF-vooruitzichten.³ De bbp-groei in de eurozone zou in die periode gemiddeld 1,6% bedragen.

2.1.2. Olieprijzen en wisselkoersen

De hypothesen voor de olieprijs en de wisselkoersen in 2016 en 2017 zijn gebaseerd op termijnmarktnoteringen van eind februari. Die noteringen wijken licht af van de hypothesen in onze februarivooruitzichten en werden ook gebruikt voor de update van de maandelijkse inflatievooruitzichten, die het FPB begin maart publiceerde.

Voor de periode 2018-2021 wordt een stabilisering van alle wisselkoersen verondersteld. Voor de Brentprijs wordt uitgegaan van een geleidelijke herneming tot 135,6 dollar per vat in 2030, zoals in het nieuwe referentiescenario van de Europese Commissie in het kader van haar energie-, broeikasgasemissies- en transportvooruitzichten tegen 2050, dat binnenkort gepubliceerd wordt. Dat impliceert voor de periode 2018-2021 een olieprijsstijging van 10 à 15% per jaar, tot een niveau van 67 dollar in 2021.

2.1.3. Rentevoeten

De binnen- en buitenlandse rentehypothesen voor 2016 en 2017 zijn gebaseerd op termijnmarktnoteringen⁴ van eind februari. In vergelijking met onze februarivooruitzichten impliceert dat voor België een neerwaartse herziening van de tienjaarsrente met ruim 20 basispunten in 2016. Tegen de achtergrond van het stimuleringsbeleid van de ECB zouden de rentevoeten ook in 2017 zeer laag blijven. Vanaf 2018 wordt een geleidelijke normalisering van het monetair beleid verondersteld in een context van aantrekkelijke internationale prijzen (ook voor niet-energetische producten), waardoor de neerwaartse rentetrend omkeert.

---

² De cijfers voor de potentiële uitvoermarkten in 2016 en in 2017 zijn iets lager dan de ramingen op basis van de vooruitzichten van de Europese Commissie (European Economic Forecast, Winter 2016, February 2016).

³ World Economic Outlook, IMF, oktober 2015.

⁴ Futures voor de kortetermijnrentevoeten en forward swaps voor de langetermijnrentevoeten.

2.2. Hypothesen inzake demografie en beroepsbevolking

De ‘Economische vooruitzichten 2016-2021’ van maart 2016 integreren de zonet gepubliceerde demografische vooruitzichten.⁵ Die vooruitzichten bevatten een raming van de toename van het aantal erkende vluchtelingen (en personen die subsidiaire bescherming genieten) ten gevolge van de vluchtelingen crisis. De raming stoelt op drie hypothesen. Eén, de instroom van asielzoekers blijft gedurende het volledige jaar 2016 op het geobserveerde niveau van eind 2015, maar zwakt dan terug af, en valt tegen midden 2017 terug op het niveau van vóór de asielcrisis. Twee, de gemiddelde verwerkingstijd per dossier met een aanvraag tot erkenning als vluchteling bedraagt zes maanden. Drie, de erkenningsgraad bedraagt 75%.⁶ Op basis van die hypothesen zou – in vergelijking met een situatie zonder vluchtelingen crisis – de totale Belgische bevolking (in jaargemiddelden) met 21 000 personen extra toenemen in 2016, met 36 200 personen in 2017 en met 13 100 personen in 2018. Uiteraard is vooral de hypothese m.b.t. het verdere verloop van de instroom van asielzoekers erg onzeker.

Omdat de leeftijdsstructuur van erkende vluchtelingen veel jonger is dan die van de overige ingezeten bevolking, is de impact van de vluchtelingen crisis op de groei van de bevolking op arbeidsleeftijd groter dan op de groei van de totale bevolking. Door de tijdelijke boost aan het externe migratiesaldo versnelt de groei van de bevolking op arbeidsleeftijd fors in het begin van de projectieperiode (van 0,16% in 2015 tot 0,37% in 2016 en 0,46% in 2017). Hij vertraagt tot 0,13% in 2018 en wordt daarna zelfs negatief (gemiddeld -0,16% tijdens de periode 2019-2021). Vanaf 2019 zou het externe migratiesaldo immers op een veel lager niveau liggen dan gemiddeld tijdens het afgelopen decennium en niet langer opwegen tegen de daling van de bevolking op arbeidsleeftijd die het gevolg is van de vergrijzing van de babyboomcohorten.

Over het geheel van de projectieperiode zou de bevolking op arbeidsleeftijd toenemen met 55 400 personen. Ondanks de tijdelijke impuls in de periode 2016-2018 blijft die toename ver verwijderd van de stijging uit de afgelopen zes jaar (+155 700 personen), verder nog van de stijging uit de zes jaar daarvoor (+319 700 personen). Omdat bovendien het aandeel van de oudere leeftijdsklassen (met gemiddeld lagere activiteitsgraden) in de bevolking op arbeidsleeftijd steeds verder toeneemt, blijft de demografische bijdrage aan de groei van de beroepsbevolking⁷ nog slechts net positief op middellange termijn (0,02 procentpunt per jaar), terwijl die de afgelopen zes jaar nog 0,34 procentpunt per jaar bedroeg.

Waar echter tijdens de afgelopen zes jaar gedragsveranderingen (wijzigingen in de activiteitsgraden per geslacht en per leeftijd) nauwelijks bijdroegen tot de groei van het arbeidsaanbod, klimt hun bijdrage in de projectieperiode tot gemiddeld 0,39 procentpunt per jaar. De toename van de beroepsbevolking zou op middellange termijn zelfs iets hoger uitvallen (+142 000 personen) dan tijdens de afgelopen zes jaar (+122 000 personen), maar wordt nu gedomineerd door wijzigingen in de activiteitsgraden in plaats van demografische factoren.

⁵ Demografische vooruitzichten 2015-2060 – Bevolking, huishoudens en prospectieve sterftecoëfficiënten, Federaal Planbureau en Algemene Directie Statistiek, maart 2016.

⁶ Een asielzoeker wordt slechts opgenomen in de Belgische bevolkingsstatistieken vanaf het moment dat hij/zij het vluchtelingenstatuut of het statuut van begunstigde van subsidiaire bescherming krijgt. De impact van de recente toestroom van asielzoekers op de bevolkingscijfers wordt daardoor zowel vertraagd als afgezwakt.

⁷ Beroepsbevolking volgens FPB-definitie: inclusief ‘niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen’.

In de oudere leeftijdsklassen zou de bijdrage van wijzigingen in de activiteitsgraden nog verhogen in vergelijking met het recente verleden. Niet alleen spelen bij vrouwen nog steeds cohortheffecten in die leeftijdsklassen, ook de veranderingen in het eindeloopbaanbeleid (verhoging van de instapleeftijd en/of verstrenging van de loopbaanvereisten voor vervroegd pensioen, SWT⁸ en TBS⁹) die de huidige en de vorige regering doorvoerden, zullen op middellange termijn voor een aanzienlijke toename zorgen van het aantal 55-plussers dat zich aanbiedt op de arbeidsmarkt. In het geval van het SWT is niet enkel de globale afname van het aantal personen in het stelsel van belang, maar ook het feit dat een groter gedeelte van de nieuw instromende SWT'ers voortaan 'aangepast beschikbaar' moet blijven voor de arbeidsmarkt en dus tot de beroepsbevolking blijft behoren. In vergelijking met onze projectie van vorig jaar is de regelgeving op dat vlak weliswaar enigszins versoepeld, en blijft het onder bepaalde voorwaarden qua leeftijd en anciënniteit ook voor nieuwe instromers in het SWT mogelijk om vrijgesteld te worden van de 'aangepaste beschikbaarheid'. Het effect van de maatregel op de activiteitsgraden is nu dus kleiner. Ook moet opgemerkt worden dat de hervorming in de regelgeving m.b.t. het vervroegd pensioen tot dusver minder personen extra aan de slag heeft gehouden op 60 jaar dan oorspronkelijk geraamd. Dat is vooral het geval in het ambtenarenstelsel, waar veruit de grootste impact werd verwacht. We gaan er van uit dat die achterstand in de loop van de projectieperiode wordt ingehaald.

Dat de toename van de beroepsbevolking vorig jaar afzwakte (van +16 400 personen in 2014 tot +8 300 personen), had niet alleen te maken met de minder sterke dan verwachte impact van de eindeloopbaanhervormingen, maar ook met een alweer sterk negatieve bijdrage van de evoluties van de activiteitsgraden in de leeftijdsklassen onder 40 jaar, vooral het gevolg van de hervormingen in het stelsel van inschakelingsuitkeringen voor werkloze schoolverlaters (invoering van een maximale duur in het stelsel; strengere controles op actief zoekgedrag bij zowel uitkeringstrekkers als personen in de beroepsinschakelingsperiode; verlaging van de maximale leeftijd voor de aanvraag van een inschakelingsuitkering; diplomavereiste voor aanvragen door jongeren beneden de 21 jaar)¹⁰.

Dit jaar zou de toename van de beroepsbevolking versnellen tot +24 000 personen. Enerzijds verwachten we een sterkere positieve invloed van de eindeloopbaanmaatregelen op de evolutie van de activiteitsgraden in de oudere leeftijdsklassen en een zwakkere negatieve invloed van de hervormingen van de inschakelingsuitkeringen (via de strengere controles, de diplomavereiste en de daling van de maximale leeftijd) op de evolutie van de activiteitsgraden in de jongere leeftijdsklassen. Anderzijds geeft de toename van het aantal erkende vluchtelingen vanaf dit jaar op papier ook een extra demografische impuls aan het arbeidsaanbod. Dergelijke nieuwkomers vinden traditioneel echter slechts met vertraging hun weg naar de arbeidsmarkt, zodat een belangrijk deel van het effect op het arbeidsaanbod tijdens de periode 2016-2018 wegsijpelt via lagere activiteitsgraden in de leeftijdsklassen onder 40 jaar. De toename van de beroepsbevolking bereikt een hoogtepunt in 2017 (+39 300 personen), om vervolgens geleidelijk terug af te zwakken (tot nauwelijks +3 900 personen in 2021) naarmate de demografische impulsen verzwakken en de eindeloopbaanhervormingen op kruissnelheid komen.

⁸ SWT: Stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag (het voormalige brugpensioen).

⁹ TBS: Stelsel van terbeschikkingstelling (voornamelijk in het onderwijs).

¹⁰ Die hervormingen zorgen er voor dat voortaan minder werkzoekenden aanspraak kunnen maken op een werkloosheidsuitkering. Een gedeelte van hen vindt werk of schrijft zich in als niet-uitkeringsgerechtigde werkzoekende, een ander gedeelte verdwijnt minstens op korte termijn uit de administratief gemeten beroepsbevolking.

De macro-economische activiteitsgraad, die nauwelijks toenam sinds het midden van het vorige decennium, zou op middellange termijn fors stijgen (van 72,7% in 2015 tot 74,1% in 2021). Die toename wordt tijdens de eerstvolgende twee jaar nog afgeremd door het feit dat erkende vluchtelingen slechts met vertraging in de beroepsbevolking worden opgenomen, bereikt een hoogtepunt in de periode 2018-2019 en verzwakt dan terug in de twee laatste jaren van de projectieperiode.

2.3. Hypothesen inzake lonen en bijdragen

2.3.1. Lastenverlagingen

De inschatting van de werkgeversbijdrageverminderingen en de loonsubsidies ten gunste van de ondernemingen in 2015-2016 is gebaseerd op het arbeidslastenverlagende pakket van de taxshift en de laatst gepubliceerde observaties van de loonsubsidies (nationale rekeningen 2014) en de bijdrageverminderingen (RSZ, derde kwartaal 2015). De werkgeversbijdrageverminderingen bestaan uit algemene en selectieve verminderingen t.o.v. de faciale wettelijke bijdragevoeten en vanaf 2016 – als gevolg van de taxshift – ook uit verminderingen die het gevolg zijn van de verlaging van de faciale bijdragevoeten.

Het taxshiftpakket reorganiseert vanaf het tweede kwartaal van 2016 trapsgewijs over verschillende jaren de structurele werkgeversbijdrageverminderingen in de profitsector via verlagingen van de faciale werkgeversbijdragevoeten (met 2,4 procentpunt in 2016, met bijkomend 5 procentpunt in 2018), de verlaging (2016) en uiteindelijk de afschaffing (2018) van de algemeen-forfaitaire vermindering, de afschaffing van de specifieke verminderingen voor de hoogverloonden (2018), en de versterking van de specifieke verminderingen voor de laagverloonden (geleidelijk in 2016-2019). De taxshift kent ook een bijkomend pakket algemene werkgeversbijdrageverminderingen toe aan de non-profitsector. Ten slotte worden ook de werknemersbijdrageverminderingen versterkt.

De doelgroepverminderingen voor de profitsector worden in 2016 ook versterkt, zowel federaal via het luik eerste aanwervingen van het taxshiftpakket, als regionaal via de volledige vrijstelling van de wettelijke werkgeversbijdragen in de sector van de koopvaardij en de zeesleepvaart door het Vlaamse Gewest.

Het taxshiftpakket schaft vanaf het tweede kwartaal van 2016 de algemene loonsubsidie via de niet-doorstorting van de bedrijfsvoorheffing af voor de meeste werknemers in de profitsector. De voor de kmo's specifieke en genereuzere versie van die algemene subsidie (in 2014 ingevoerd) wordt echter behouden en in het geval van startende micro-kmo's (in 2015 ingevoerd) versterkt. Tegelijk worden vanaf begin 2016 de nacht- en ploegenarbeidssubsidievoeten verhoogd voor gewone activiteiten (van 15,6 tot 22,8% van de betrokken brutolonen) en volcontinu arbeid (van 17,8 tot 25%) en nog meer voor hoogtechnologische activiteiten (van 15,6 tot 25%).

De taxshift behoudt de non-profitsectorversie van de algemene loonsubsidie en versterkt bovendien de sociale maribelsubsidie (de gemutualiseerde werkgeversbijdrageverminderingen) in 2016.

Ondanks de vermindering van de fiscale aftrekbaarheid van dienstencheques met 2/3de in het Waals Gewest (2015) en met de helft in Brussel Hoofdstedelijk Gewest (2016) stijgen de dienstenchequesubsidies verder in 2015-2016, maar wel in mindere mate dan in het verleden.

Een aantal werkgeversbijdrageverminderingen (alle doelgroepgebonden verminderingen behalve 'eerste aanwervingen' en 'arbeidsduurvermindering') en loonsubsidies (activeringen, jongeren-bonus non-profit en dienstencheques) zijn sinds 2015 krachtens de zesde staatshervorming een bevoegdheid van de gewesten geworden. De door het Vlaams Gewest beoogde hervorming van zijn doelgroepenbeleid in 2016 zou vooral zorgen voor verschuivingen binnen het Vlaamse budget voor de doelgroepverminderingen. De nieuwe Vlaamse doelgroepverminderingen ten gunste van de koopvaardij en de zeesleepvaart (zie supra) zouden wel een milde verhoging van dat budget nodig maken. Bij gebrek aan concrete informatie wordt verondersteld dat de andere gewesten de modaliteiten van de werkgeversbijdrageverminderingen waarvoor ze bevoegd zijn geworden, niet zouden wijzigen vóór 2017.

2.3.2. Brutolonen

Het interprofessioneel overleg voor 2015-2016 mondde uit in een ontwerp van interprofessioneel akkoord (IPA) dat slechts door acht van de tien onderhandelaars werd goedgekeurd. De onderdelen van dat ontwerp van IPA die betrekking hebben op de lonen, werden ingebracht in de Wet van 28 april 2015 die de maximaal toegestane stijging van de loonkosten in 2015-2016 vastlegt. De hypothese over de brutolonen vóór indexering in 2015-2016 in deze vooruitzichten is in lijn met die wet. De beperkte bruto-urloonstijging vóór indexering in diezelfde periode zou neerkomen op een daling in reële termen, gegeven de indexsprong en de evolutie van de particuliere consumptieprijzen. De indexering van de lonen in de privésector wordt pas opnieuw geactiveerd als de relevante index met 2% toegenomen is, d.w.z. nadat de indexsprong geleid heeft tot een looninlevering van 2%.

We herinneren eraan dat het algemeen methodologisch kader van de 'economische vooruitzichten' veronderstelt dat rekening wordt gehouden met de bestaande regels en genomen maatregelen. Momenteel is er nog geen IPA voor 2017-2018; er werd met name nog niet onderhandeld over de loonnorm die in het kader van de wet van 26 juli 1996 ter bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen moet worden vastgelegd. Bovendien is er geen informatie beschikbaar over de toekomstige evolutie van de nominale uurloonkosten op middellange termijn in de drie referentielanden uit deze wet. Alleen de meest recente vooruitzichten van de Europese Commissie maken het mogelijk om – bij benadering en slechts tot 2017 – de verwachte stijging van de nominale uurloonkosten voor die drie landen te ramen; een stijging waarvan het gewogen gemiddelde 2,3% zou bedragen in 2017.

Bijgevolg is de evolutie van de lonen gebaseerd op een modellering die rekening houdt met de traditionele determinanten uit de economische theorie. In een scenario waarin de overheid niet ingrijpt in de loononderhandelingen en in de veronderstelling dat de mechanismen en motieven die de gemiddelde loonvorming in het verleden bepaald hebben, richtinggevend blijven voor de toekomst, zouden de nominale brutolonen vanaf 2017 gaandeweg evolueren in lijn met de nominale arbeidsproductiviteit, de werkloosheidsgraad en de loonwig.

De herneming van de nominale arbeidsproductiviteitsgroei (1,5% in 2017, meer dan 2% vanaf 2019) zou de facto de belangrijkste en ook wel de stabielste drijvende kracht achter de brutoloonvoetgroei zijn. De inbreng van de andere langetermijndeterminanten zou meer wisselvallig en tijdelijk zijn. Zo zou de verruiming van het arbeidsaanbod in 2014-2020 verhinderen dat de werkloosheidsgraad initieel daalt. Pas tegen 2021 zou de daling van de werkloosheidsgraad bijdragen tot de brutoloonvoetgroei. De daling van de loonwig op middellange termijn zou per saldo een bron van vertraagde arbeidskostengroei zijn, maar een deel van de lastenverlagingen zou worden gerecupereerd door de werknemers via hogere brutolonen.

Ook het feit dat de brutolonen in het verleden achterop zijn gebleven bij de evolutie die door de nominale arbeidsproductiviteit, de werkloosheidsgraad en de loonwig op lange termijn opgelegd wordt, zou de groei van de brutolonen doen versnellen, een proces dat tegen 2021 uitgewerkt zou moeten zijn. De gezondheidsindex zou, onder invloed van de verslechterende internationale ruilvoet, tijdelijk sneller stijgen dan de toegevoegdewaardeprijzen, vooral in 2018. Tot slot beïnvloedt de daling van de verschillende aanslagvoeten op arbeid de loonvorming op een complexe manier. De lastenverlagingen voor de werknemers (via de werknemersbijdragen en de personenbelastingen) zullen de groei van de brutolonen eerder doen vertragen terwijl de lastenverlagingen voor de bedrijven (werkgeversbijdrageverminderingen en loonsubsidies) de groei van de brutolonen eerder doen stijgen. Het effect van de lastenverlagingen voor de bedrijven domineert – vooral in het begin van de projectiehorizon – gezien hun relatief grote omvang in vergelijking met de lastenverlagingen voor de werknemers.

2.4. Hypothesen inzake overheidsfinanciën

2.4.1. Inleiding

De projectie is opgesteld bij ongewijzigd beleid. Dat betekent dat ze rekening houdt met de bestaande wettelijke bepalingen en de beslissingen die gekend waren op 14 maart 2016, meer specifiek deze opgenomen in de begrotingen 2016 van de verschillende beleidsniveaus en de aangekondigde maatregelen op middellange termijn die voldoende nauwkeurig gespecificeerd zijn, met de endogene dynamiek van de ontvangsten- en uitgavenposten die niet gestuurd worden door wettelijke bepalingen, en, indien nodig, met de verderzetting van trends voor de louter discretionaire uitgaven.

De impact van de staatshervorming wordt verrekend conform het advies van het INR van 10 februari 2015. Alle in het kader van de staatshervorming overgedragen bevoegdheden, ook de bevoegdheden die door entiteit I beheerd worden voor rekening van de gemeenschappen en gewesten (o.a. de kinderbijslag), worden rechtstreeks verrekend in de rekening van de gemeenschappen en gewesten. De aan de gemeenschappen en de gewesten uitgekeerde dotaties worden dus verrekend in brutotermen (d.w.z. niet verminderd voor de bevoegdheden die beheerd worden door entiteit I).

2.4.2. Fiscale ontvangsten

De fiscale ontvangsten van 2015 zijn gebaseerd op de realisaties waarover het FPB beschikte op 14 maart 2016.

De vooruitzichten van de fiscale ontvangsten houden vanaf 2016 rekening met het macro-economisch kader, met de op de verschillende beleidsniveaus besliste fiscale maatregelen voor 2016 en met de voldoende gedetailleerde maatregelen die aangekondigd werden voor de middellange termijn.

Dit zijn de belangrijkste discretionaire maatregelen waarmee vanaf 2016 rekening gehouden wordt:

- Belasting op het inkomen van de gezinnen: herzieningen van het barema (aanslagjaren 2017, 2019 en 2020), stijging van de forfaitaire beroepskosten (aanslagjaren 2017 en 2019), herziening van de belastingvrije som (aanslagjaren 2019 en 2020), daling van het inkohieringstempo tijdens het aanslagjaar 2015 (nadien constant gehouden), stijging van de roerende voorheffing (2016), invoering van een speculatiebelasting (2016).
- Vennootschapsbelasting: hogere aftrek voor investeringen van kmo's en in de hoogtechnologische sector (2016).
- Btw: verlaagd tarief voor de scholenbouw (2016).
- Accijnzen: maatregelen inzake accijnzen op tabak, alcoholische dranken, brandstoffen (vanaf eind 2015) en gesuikerde dranken (vanaf 2016).
- Overige federale belastingen: 'doorkijkbelasting' (2016), belasting op ongebruikte elektriciteitscentrales (2016, eenmalig), stijging van de monopolierente van de Nationale Loterij (2016).
- Effect over een volledig jaar of uitgesteld effect van vroegere maatregelen:
  - niet-indexering van de niet-arbeidsgerelateerde fiscale uitgaven voor de personenbelasting (tot aanslagjaar 2018),
  - vervroegde heffing (2015 tot 2019) op het pensioensparen,
  - bijzondere regeling voor de roerende voorheffing op de gereserveerde winsten (tot 2016),
  - onderwerping van de intercommunales aan de vennootschapsbelasting (2015),
  - maatregel inzake de aftrek voor risicokapitaal voor een deel van het prudentieel eigen vermogen van de banken (2015),
  - uitbreiding van het toepassingsgebied van het 'standaard' btw-tarief (2015).

Er wordt geen rekening gehouden met de voor 2016 voorziene invoering van een nieuw stelsel voor de GVV's/vastgoedbevaks/REIT's noch met een permanente fiscale regularisatie.

De discretionaire maatregelen die verrekend worden met betrekking tot de eigen ontvangsten van de gewesten en de lagere overheid worden in de volgende paragrafen vermeld.

De projectie van de fiscale ontvangsten is coherent met een hypothese van een voortzetting van de inspanningen op het vlak van fiscale fraudebestrijding.

2.4.3. Personeelsuitgaven van de federale overheid

De projectie van de personeelsuitgaven van de overheid en van Landsverdediging houdt rekening met de evolutie van de werkgelegenheid, met een loondrift en met de loonherwaarderingen waartoe beslist werd in het kader van de ondertekende sectorale akkoorden.

Naast de voortzetting van de besparingsmaatregelen binnen de administraties en Landsverdediging, houdt de projectie ook rekening met de nieuwe aanwervingen en overuren in het kader van het beleid inzake asiel en immigratie en veiligheid en de strijd tegen het terrorisme.

2.4.4. Overige uitgaven van de federale overheid en niet-fiscale ontvangsten

De raming voor 2015 bevat de beschikbare informatie, met inbegrip van de eerste ramingen van het INR inzake de toevoegingen en correcties aan de budgettaire gegevens met het oog op de opmaak van de rekeningen voor 2015 in ESR-termen.

De projectie van de primaire uitgaven van de departementen – uitgezonderd de bezoldigingen – is gebaseerd op de initiële begroting 2016 en op de projecties per basisallocatie uit de parlementaire documenten bij de initiële begroting. Wat betreft de ontvangsten en uitgaven van de te consolideren instellingen (ION) die opgenomen zijn in de economische hergroepering van de federale overheid, zijn er niet altijd gedetailleerde ramingen beschikbaar voor 2016 en in nog beperktere mate voor de daaropvolgende jaren. De projectie voor die instellingen is dus het resultaat van eigen ramingen op basis van de evolutie van de dotaties die ze ontvangen en rekening houdend met de voor hen geldende budgettaire restricties.

Twee bijzonder belangrijke budgettaire provisies zijn opgenomen in de projectie voor 2016: 650 miljoen euro voor de bijkomende uitgaven gelinkt aan de asiel- en immigratiecrisis¹¹ en 400 miljoen euro voor het versterken van de veiligheid¹². Bij gebrek aan nauwkeurige informatie over de toewijzing van die middelen, werden ze in deze projectie op basis van de volgende hypothesen verdeeld:

- De provisionele kredieten voor asiel en immigratie werden deels toegevoegd aan de financiering van het leefloon en de medische bijstand (168 miljoen euro). Het saldo werd verdeeld over lonen, overdrachten aan de lagere overheid, aan izw's, investeringen en aankoop van goederen en diensten volgens een verdeelsleutel die overeenstemt met het relatieve gewicht van die diverse posten in de begroting van het Federaal agentschap voor de opvang van asielzoekers (Fedasil). Een deel van de provisie zou een budgettaire impact hebben in de loop van de volgende jaren, vooral de bijkomende uitgaven voor het leefloon.
- De provisionele kredieten voor de versterking van de veiligheid werden voor een derde toegekend aan de investeringsuitgaven, voor een derde aan de aankoop van goederen en diensten en het resterende derde aan de lonen, waarvan een deel via een toename van de overheidswerkgelegenheid (zie supra).

¹¹ Waarvan 350 miljoen euro beslist werd in het kader van de initiële begroting. De bijkomende 300 miljoen euro werd geraamd door het monitoringcomité in het kader van de begrotingscontrole, op basis van de ramingen van de verschillende overheidsdiensten.

¹² Provisie beslist in december 2015, tijdens een eerste aanpassing van de begroting 2016.

Voor de overheidspensioenen houdt de projectie rekening met structurele maatregelen: de verhoging van de leeftijd voor het vervroegd pensioen tot 63 jaar in 2018, het afschaffen van de pensioenbonus en het geleidelijk schrappen van de diplomabonificatie in de loopbaanvoorwaarde voor het vervroegd pensioen.

De niet-fiscale ontvangsten omvatten in 2015 de opbrengst van een boete van 174 miljoen euro opgelegd door de Mededingingsautoriteit aan de horecasector (geboekt als overdracht van de bedrijven). De inkomsten uit vermogen worden in 2016 o.a. beïnvloed door een verhoging van de dividenden op participaties van de federale overheid in financiële instellingen.¹³ De verkoop van goederen en diensten houdt rekening met de vermindering van de inningskosten van de door de EU gestorte douanerechten van 25 naar 20% in 2017.

2.4.5. Gemeenschappen en Gewesten

De ontvangsten en uitgaven zijn voor 2015 gebaseerd op de voorlopige realisaties van de verschillende gemeenschappen en gewesten, rekening houdend met de consolidatieperimeter. Voor 2016 steunt de projectie op de initiële begrotingen 2016 en op de economische hergroeperingen van de meest recente begrotingen.

De budgettaire evoluties vanaf 2017 worden geraamd op basis van trends die afgeleid worden uit de laatste begrotingen en, desgevallend, uit informatie van de meerjarenbegrotingen. Bij het ontbreken van een significante trend, worden de uitgaven geïndexeerd.

Wat de personeelsuitgaven betreft, evolueert de werkgelegenheid in het onderwijs in functie van de schoolgaande bevolking; voor de administratie houdt de projectie van de werkgelegenheid rekening met de besliste besparingsmaatregelen. Na de jaren waarvoor die maatregelen van toepassing zijn, wordt de werkgelegenheid in de administratie constant gehouden. Daarnaast houdt de projectie ook rekening met de aanwervingen en overuren in de Vlaamse Gemeenschap ten gevolge van de asiel- en immigratiecrisis. Bovendien integreert de projectie een loondrift (afzonderlijk voor onderwijs en administratie) en loonherwaarderingen die zijn toegekend in het kader van de reeds ondertekende sectorale akkoorden.

De projectie houdt rekening met de volgende elementen:

- verschillende fiscale maatregelen, zoals de Vlaamse energieheffing in 2016 (ongeveer 500 miljoen op kruissnelheid), de vergroening van de verkeersfiscaliteit in Vlaanderen, de afschaffing van de forfaitaire gewestbelasting in het Brussels Gewest en de hervorming schenkingsrechten in Brussel en Vlaanderen in 2016;
- de opbrengst van de verkoop van emissierechten (91 miljoen in 2015);
- de ontvangsten uit verkeersboeten (ongeveer 200 miljoen in 2015);
- de verschillende maatregelen betreffende de fiscale uitgaven, zoals de hervorming van de woonbonus (p.m. de Waalse wooncheque wordt verrekend als kapitaaloverdracht aan de gezinnen, de

---

¹³ Ten belope van 100 miljoen euro, op basis van de informatie uit het rapport van het Monitoringcomité.

schrapting van de Brusselse woonbonus voor alle nieuwe contracten vanaf 2017), de aftrekbaarheid van de dienstencheques en de afschaffing van de belastingvermindering voor de beveiliging van woningen;

- de vermindering van de overdrachten van de bijzondere financieringswet ter correctie van de geraamde overschatting van de coëfficiënt ‘regionale fiscale autonomie’, de geregionaliseerde fiscale uitgaven en de bedragen van het nationale solidariteitsmechanisme (correctie van 1,5 miljard die volledig wordt verrekend op het moment dat het bedrag betaald moet worden, bij hypothese in 2018);
- de invoering van de kilometerheffing voor vrachtwagens in 2016: ontvangsten uit de kilometerheffing (830 miljoen op kruissnelheid) en werkingskosten (ongeveer 140 miljoen) en eenmalige kapitaaluitgaven (ongeveer 150 miljoen);
- de niet-recurrente uitgaven voor de asielcrisis (130 miljoen in 2016);
- de uitgaven voor ziekenhuisinfrastructuur uit de verschillende begrotingen (ongeveer 600 miljoen in 2016), nadien constant gehouden in reële termen;
- de investeringsuitgaven m.b.t de PPP-projecten Scholen van Morgen (541 miljoen in 2016) en Oosterweel vanaf 2017 (388 miljoen) evolueren op middellange termijn volgens de Vlaamse meerjarenraming van 20 november 2015;
- de afschaffing van de compensatie aan de Vlaamse gemeenten voor de vrijstelling van onroerende voorheffing voor het kadastraal inkomen van nieuw materieel en outillage in 2016;
- de daling van het krediet voor de Vlaamse renovatiepremie in 2016 als gevolg van de nieuwe regeling en een trapsgewijze toename van de nieuwe premie in 2017 en 2018;
- de volledige terugbetaling van de lening door KBC aan het Vlaams Gewest in 2015 (3 miljard);
- het opnemen van de schuld van de Sociale Zekerheid m.b.t. de ziekenhuisinfrastructuur in de schuld van de gemeenschappen en de gewesten in 2016.

De projectie houdt geen rekening met de volgende elementen:

- de in bespreking zijnde PPP-projecten (bv. tram in Luik);
- de vertraging in de inning van de registratiebelastingen in Vlaanderen als gevolg van de overstap naar eigen inning.

2.4.6. Lagere overheid

De projectie van de loonmassa van de lagere overheid houdt rekening met de hypothese van een werkgelegenheidsdaling en met de groei van de werkgeversbijdragen uitgekeerd aan de RSZPPO voor de financiering van de pensioenen van de statutaire ambtenaren. Daarnaast integreert de projectie ook de nieuwe aanwervingen en overuren als gevolg van de asiel- en immigratiecrisis.

De evolutie van de sociale uitkeringen van de OCMW's berust op een dubbele hypothese: een hypothese inzake het gemiddeld bedrag van het leefloon, rekening houdend met de specifieke parameters voor de berekening van de welvaartsenveloppe, en een hypothese inzake de evolutie van het aantal

begunstigden. Naar aanleiding van de toename van het aantal asielzoekers houdt de evolutie van het aantal leefloongerechtigden rekening met een raming van het aantal bijkomende vluchtelingen die voor een leefloon in aanmerking zouden komen.

De budgettaire evolutie van de overige uitgaven en niet-fiscale ontvangsten bij ongewijzigd beleid vloeit voornamelijk voort uit de waargenomen trends. Die trends worden geraamd op basis van de observaties 1995-2014 uit de nationale rekeningen die in september 2015 gepubliceerd werden. Daarnaast weerspiegelt de projectie van de investeringen de cyclus van de voorbije 18 jaar.

Wat betreft de fiscale ontvangsten, integreert de projectie de toename van de agglomeratieopcentiemen op de onroerende voorheffing in 2016.

2.4.7. Sociale zekerheid

a. Maatregelen

De projectie van de socialezekerheidsuitkeringen omvat alle maatregelen die de regering reeds heeft goedgekeurd in 2015. Ter herinnering: voor de pensioenen gaat het meer bepaald om het optrekken van de toegangsvoorwaarden voor het vervroegd pensioen (leeftijd en loopbaanvoorwaarde) en de afschaffing van de pensioenbonus. Voor de werkloosheid hebben de maatregelen betrekking op de beperking van de toegang tot verschillende uitkeringen (werkloosheid met bedrijfstoeslag, tijdskrediet eindloopbaan, inschakelingsuitkering), de afschaffing van bepaalde uitkeringen (anciënniteitstoelage, niet-gemotiveerd tijdskrediet) en de vermindering van andere uitkeringen (inkomensgarantie-uitkering, tijdelijke werkloosheidsuitkering, berekening van de werkloosheidsuitkering gebaseerd op de voorbije 12 bezoldigde maanden in plaats van de voorbije maand). Inzake primaire arbeidsongeschiktheid en invaliditeit, gaat het om de berekening van de uitkering van de nieuwgerechtigden op basis van het gemiddelde verdiende loon gedurende een referentieperiode van 12 maanden voorafgaand aan de arbeidsongeschiktheid in plaats van het laatst verdiende loon.

De volgende nieuwe maatregelen zijn in de projectie verrekend. Inzake pensioenen werd de beperking op de verrekening van gelijkgestelde perioden geïntegreerd, alsook de stijging op 1 augustus 2016 van het gewaarborgd minimum rustpensioen aan bedrag alleenstaande in de zelfstandigenregeling. In het stelsel van de ziekte- en invaliditeitsuitkeringen, werd de impact van de reïntegratie van arbeidsongeschikten en de verstrenging van de toekennings- en controleprocedures van de uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid ingevoerd.

Daarnaast herneemt de projectie van de sociale uitkeringen de laatste ramingen van het monitoringcomité, meer bepaald rekening houdend met een overschrijding van de spilindex en een indexering van de sociale uitkeringen in 2016.

We merken op dat de taxshift voorzag in een enveloppe voor sociale correctie van 50 miljoen euro, te verdelen over 'de laagste pensioenen, het leefloon en de inkomensgarantie voor ouderen'. Volgens het monitoringcomité werd 25 miljoen van deze enveloppe toegekend aan de pensioenen in de werknemers- en zelfstandigenregeling via een in februari 2016 besliste verhoging van het minimumpensioen met 0,7%. Bij gebrek aan bijkomende informatie werd de overige 25 miljoen niet opgenomen.

b. Wijzigingen in de nationale rekeningen

Als gevolg van de herklassering in de nationale rekeningen worden de uitgaven voor de Vlaamse gezondheidsverzekering (zorgfonds) die voorheen geboekt werden als uitgaven voor uitkeringen in natura, voortaan geboekt als uitkeringen in geld. Anderzijds werden de uitgaven voor investeringen in ziekenhuizen die voorheen geboekt werden als uitkeringen voor geneeskundige zorg (uitgaven voor uitkeringen in natura), deels geherklasseerd als kapitaaluitgaven en deels als rentelasten.

c. Gezondheidszorg

Op het vlak van gezondheidszorg werd, ten opzichte van de begrotingsdoelstelling 2016, rekening gehouden met een vermindering van de voorziene onderbenutting (ten opzichte van de begrotingsdoelstelling) van 101 miljoen naar aanleiding van de laatste RIZIV-ramingen.

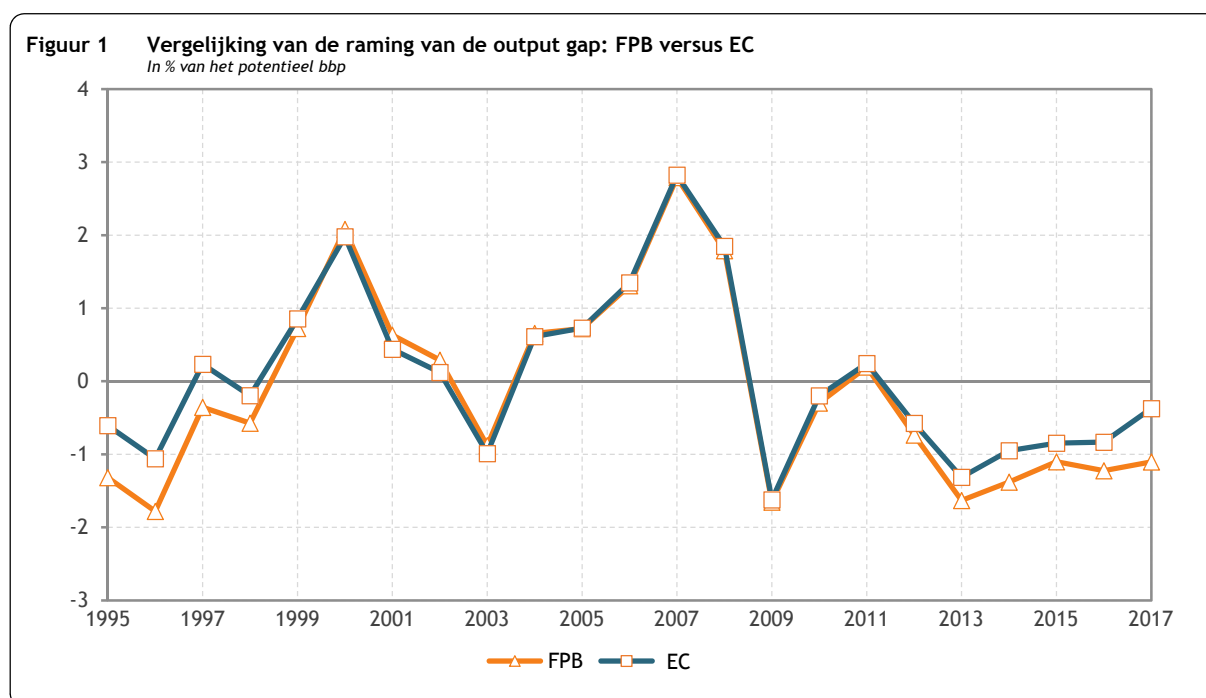
Vanaf 2017 worden de reële uitgaven voor geneeskundige zorg afzonderlijk geprojecteerd voor acute zorg en langdurige zorg op basis van econometrische modellen. De langdurige zorg bestaat hoofdzakelijk uit ouderenzorg, waaronder de uitgaven in de residentiële zorgsector (ROB/RVT) en de thuisverpleging vallen. Hoewel als gevolg van de 6de staatshervorming vanaf 2015 enkel de thuisverpleging en de geïsoleerde geriatrie diensten nog onder het ZIV-budget voor langdurige zorg vallen, wordt het model geschat op basis van het totaal van de langdurige zorguitgaven uitgegeven op alle bestuurlijke niveaus, voor zover het uitgaven betreft die onder RIZIV nomenclatuur vallen (op basis van observaties over de periode 1981-2014). Het herschatte model voor de acute zorguitgaven wordt gekenmerkt door een enigszins hogere elasticiteit ten aanzien van de vergrijzing (aandeel 75- tot 84-jarigen in de totale bevolking) en een lagere gevoeligheid ten opzichte van de medische technologie. Over de projectieperiode weerspiegelt de vertraagde groei van de medische kapitaalvoorraad op synthetische wijze het besparingsbeleid in de gezondheidszorg. Een technische aanpassing in de specificatie van het model voor langdurige zorg levert, in combinatie met de nieuwe bevolkingsvooruitzichten, een lagere groei op van de langdurige zorguitgaven ten opzichte van vorig jaar. De reële groei van de totale uitgaven aan geneeskundige zorg is in deze projectie vergelijkbaar met de raming van vorig jaar en is, nog steeds in de context van het gevoerde besparingsbeleid, beduidend lager dan het historisch gemiddelde. De dynamiek van de structurele determinanten van de uitgaven (bbp-groei, vergrijzing van de bevolking, medische technologie en bevolkingsgroei) resulteert in een gemiddelde reële groei van 2,2% per jaar.

3. Vergelijking van de raming van de output gap door het FPB en de EC

Het FPB gebruikt de filters van de referentiemethode van de EU¹⁴ om het potentieel bbp en zijn componenten te berekenen, maar past die toe op zijn eigen databanken inclusief de cijfers van zijn economische vooruitzichten.¹⁵ Daardoor is de raming van het potentieel bbp volledig compatibel met de middellangetermijnprojectie. Er wordt geen strikte sluitingsregel opgelegd, maar we kijken erop toe dat de output gap ongeveer gedicht is op het einde van de projectieperiode, dus vijf jaar na het lopende jaar.

De Europese Commissie (EC) heeft op 4 februari jongstleden haar macro-economische wintervooruitzichten gepubliceerd voor de periode 2016-2017. Op basis van die vooruitzichten heeft ze, zoals bij elke oefening, een raming gemaakt van het potentieel bbp en van de output gap voor die tijdshorizon. Vervolgens wordt het potentieel bbp volgens een mechanische methode verlengd tot 2020 (zie Havik et al., op. cit), maar aangezien de bbp-vooruitzichten niet verder reiken dan 2017, publiceert de EC geen ramingen voor de output gap voor de daaropvolgende jaren.

In de volgende figuur wordt een vergelijking gemaakt tussen de raming van de output gap voor België van de EC en die van het FPB. Als de periode vóór het jaar 2000 buiten beschouwing wordt gelaten, zijn de ramingen (nagenoeg) identiek tot 2011. Daarna wordt de raming van het FPB negatiever, met een klein verschil van 0,2 procentpunt in 2015 dat toeneemt tot 0,7 procentpunt in 2017.

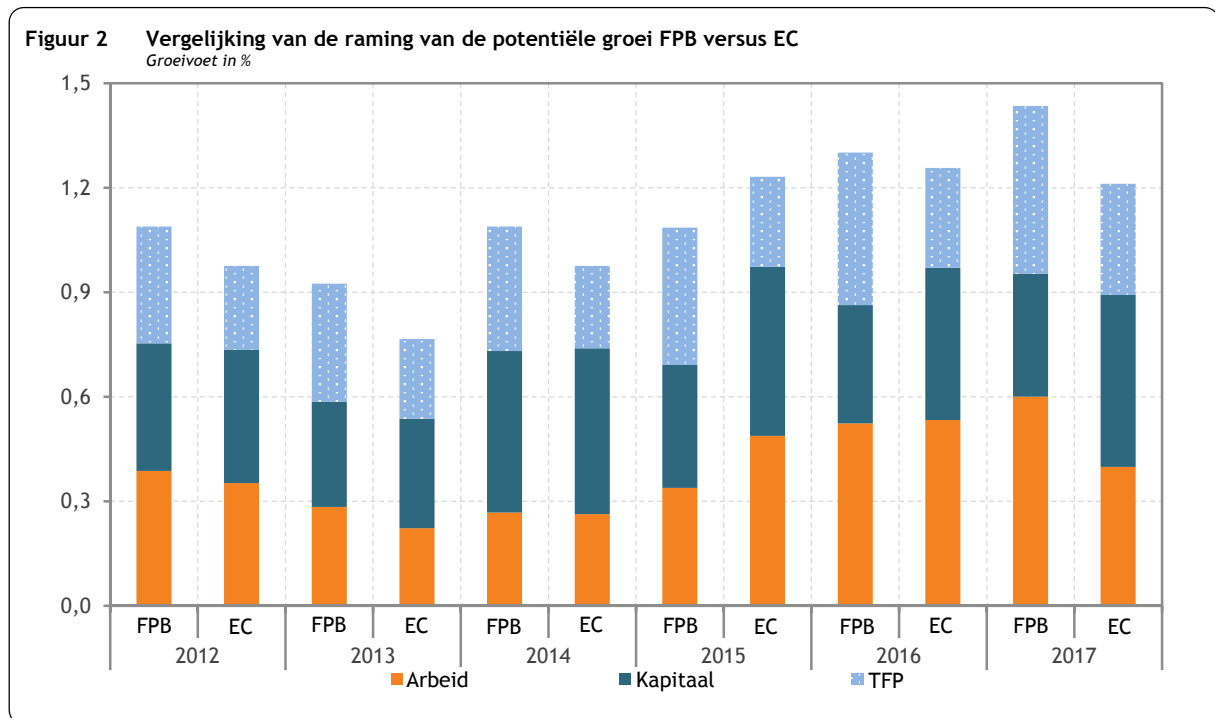

¹⁴ Havik K., Mc Morrow K., Orlandi F., Planas C., Raciborski R., Röger W., Rossi A., Thum-Thyssen A. and Vandermeulen V. (2014), "The Production Function Methodology for Calculating Potential Growth Rates & Output Gaps", European Economy, Economic Paper No. 535, november.

¹⁵ De methode wordt in detail beschreven in Lebrun I. (2011), "What has been the damage of the financial crisis to Belgian GDP? An assessment based on the FPB's medium-term outlook", Federal Planning Bureau, Working Paper 8-11, juni.

Dat toenemende verschil is voor de helft te wijten aan een zwakkere raming voor de effectieve economische groei door het FPB en voor de andere helft aan een hogere raming voor de potentiële groei.

De onderstaande figuur toont de ramingen van de potentiële groei en zijn determinanten: de werkgelegenheid, het kapitaal en de totale factorproductiviteit (TFP) over de periode 2012-2017. De potentiële groei ligt volgens het FPB gemiddeld iets hoger tussen 2012 en 2016, wat vooral verklaard wordt door de grotere bijdrage van de TFP. Het aanzienlijke verschil in 2017 is vooral toe te schrijven aan de bijdrage van de werkgelegenheid, dit als gevolg van een hogere groeiraming voor de bevolking op arbeidsleeftijd (15-74 jaar), nl. 0,8% tegenover 0,5% volgens de EC.

4. Resultaten van de projectie

Table 1a Macroeconomic prospects

	ESA Code	2015	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
		level (billion of 2005 euros)	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change
1. Real GDP	B1*g	349.6	1.4	1.2	1.5	1.6	1.5	1.5	1.5
2. Nominal GDP	B1*g	409.8	2.3	2.8	3.0	3.0	3.0	2.9	3.1
Components of real GDP									
3. Private consumption expenditure	P.3	177.0	1.3	0.9	1.3	1.4	1.4	1.4	1.3
4. Government consumption expenditure	P.3	77.2	0.4	0.0	0.1	0.6	0.6	0.8	0.6
5. Gross fixed capital formation	P.51	79.5	2.1	-0.4	2.5	2.3	1.5	1.2	1.6
6. Changes in inventories and net acquisition of valuables (contribution to real GDP growth)	P.52 +P.53	-	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
7. Exports of goods and services	P.6	311.2	3.4	4.1	4.0	3.9	3.8	3.9	4.0
8. Imports of goods and services	P.7	299.5	3.8	3.3	3.8	3.7	3.6	3.7	3.8
Contribution to real GDP growth									
9. Final domestic demand		-	1.7	0.4	1.2	1.4	1.2	1.2	1.2
10. of which change in inventories and net acquisition of valuables	P.52 +P.53	-	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
11. External balance of goods and services	B.11	-	-0.3	0.7	0.3	0.2	0.3	0.3	0.3

Table 1b Price developments

	2015	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	Level (2005=100)	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change
1. GDP deflator	117.2	0.9	1.6	1.5	1.4	1.5	1.3	1.6
2. Private consumption deflator	119.0	0.5	1.3	1.5	1.6	1.6	1.6	1.7
3. HICP	121.0	0.6	1.3	1.5	1.6	1.6	1.6	1.7
4. Public consumption deflator	127.8	0.5	1.1	1.4	1.7	1.8	1.6	2.2
5. Investment deflator	119.9	0.0	0.6	0.9	1.2	1.3	1.2	1.6
6. Export price deflator (goods and services)	110.0	-1.5	-1.0	1.5	2.0	2.1	2.1	2.2
7. Import price deflator (goods and services)	112.4	-2.6	-2.1	1.2	2.1	2.2	2.3	2.3

Table 1c Labour market developments

	ESA Code	2015 Level	2015 rate of change	2016 rate of change	2017 rate of change	2018 rate of change	2019 rate of change	2020 rate of change	2021 rate of change
1. Employment, persons (000) ¹		4586.2	0.8	0.7	0.8	0.7	0.6	0.9	0.9
2. Employment, hours worked ²		7138.4	0.6	0.8	0.9	0.7	0.6	0.8	0.8
3. Unemployment rate (%) ³		8.3	8.3	7.9	7.9	7.9	7.8	7.5	7.0
4. Labour productivity, persons ⁴		76.2	0.6	0.5	0.8	0.9	0.9	0.6	0.6
5. Labour productivity, hours worked ⁵		49.0	0.8	0.4	0.6	0.9	0.9	0.7	0.7
6. Compensation of employees	D.1	206.8	1.1	0.9	2.2	3.0	3.1	3.0	3.3
7. Compensation per employee		54.1	0.4	0.2	1.4	2.3	2.5	2.1	2.4

1. Occupied population, domestic concept, national accounts definition.

2. National accounts definition (million of hours).

3. Harmonised definition, Eurostat; levels.

4. Real GDP per person employed.

5. Real GDP per hour worked.

Table 1d Sectoral balances
% of GDP

	ESA code	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1. Net lending/borrowing vis-à-vis the rest of the world	B.9	0.5	1.8	2.6	2.7	2.9	3.1	3.2
of which:								
- balance of goods and services		1.5	3.0	3.5	3.6	3.7	3.9	4.1
- balance of primary incomes and transfers		-0.8	-1.0	-0.7	-0.7	-0.7	-0.7	-0.7
- Capital account		-0.2	-0.2	-0.2	-0.2	-0.2	-0.2	-0.2
2. Net lending/borrowing of the private sector	B.9	3.2	4.7	4.9	4.9	4.9	4.8	4.8
3. Net lending/borrowing of general Government	B.9	-2.6	-2.9	-2.3	-2.2	-2.0	-1.7	-1.6

Table 2 General government budgetary prospects

	ESA Code	2015 level (billion of euros)	2015 % of GDP	2016 % of GDP	2017 % of GDP	2018 % of GDP	2019 % of GDP	2020 % of GDP	2021 % of GDP
Net lending (B.9) by sub-sector									
1. General government	S.13	-10.8	-2.6	-2.9	-2.3	-2.2	-2.0	-1.7	-1.6
2. Central government	S.1311	-4.7	-1.1	-2.8	-2.1	-1.6	-2.0	-1.9	-1.8
3. State government	S.1312	-5.7	-1.4	-0.2	-0.1	-0.4	0.0	0.1	0.2
4. Local government	S.1313	-0.4	-0.1	0.0	-0.1	-0.2	0.0	0.1	0.0
5. Social security funds	S.1314	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
General government (S.13)									
6. Total revenue	TR	210.7	51.4	50.7	50.5	50.3	50.1	50.1	50.3
7. Total expenditures	TE	221.6	54.1	53.7	52.8	52.5	52.2	51.9	51.9
8. Net lending/borrowing	B.9	-10.8	-2.6	-2.9	-2.3	-2.2	-2.0	-1.7	-1.6
9. Interest expenditure	D.41	11.9	2.9	2.7	2.5	2.3	2.2	2.2	2.3
10. Primary balance ¹		1.1	0.3	-0.3	0.1	0.1	0.2	0.5	0.7
11. One-off and other temporary measures ²		1.3	0.3	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0
Selected Components of revenue									
12. Total taxes (12=12a+12b+12c)		123.9	30.2	30.1	30.0	29.8	29.6	29.7	29.9
12a. Taxes on production and imports	D.2	52.6	12.8	13.0	13.0	13.0	13.0	12.9	12.8
12b. Current taxes on income, wealth, etc	D.5	67.7	16.5	16.1	16.0	15.8	15.7	15.9	16.2
12c. Capital taxes	D.91	3.6	0.9	1.0	1.0	1.0	1.0	0.9	0.9
13. Social contributions	D.61	68.3	16.7	16.1	15.9	15.9	15.9	15.8	15.9
14. Property income	D.4	3.6	0.9	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8
15. Other ³		15.0	3.7	3.8	3.8	3.8	3.8	3.7	3.7
16=6. Total revenue	TR	210.7	51.4	50.7	50.5	50.3	50.1	50.1	50.3
p.m.: Tax burden (D.2+D.5+D.61+D.91-D.995) ⁴		193.6	47.3	46.5	46.3	46.1	46.0	46.0	46.2
Selected components of expenditures									
17. Compensation of employees + intermediate consumption	D.1+P.2	68.4	16.7	16.6	16.3	16.1	15.9	15.8	15.7
17a. Compensation of employees	D.1	51.1	12.5	12.4	12.2	12.0	11.9	11.8	11.7
17b. Intermediate consumption	P.2	17.3	4.2	4.2	4.1	4.1	4.0	4.0	4.0
18. Social payments (18=18a+18b)		103.9	25.4	25.3	25.2	25.3	25.4	25.4	25.6
<i>Of which</i> Unemployment benefits ⁵		8.3	2.0	1.9	1.8	1.7	1.7	1.6	1.5
18a. Social transfers in kind	D.632	32.8	8.0	7.9	7.9	8.0	8.0	8.1	8.2
18b. Other social transfers	D.62	71.1	17.4	17.4	17.3	17.3	17.3	17.3	17.4
19=9. Interest expenditure	D.41	11.9	2.9	2.7	2.5	2.3	2.2	2.2	2.3
20. Subsidies	D.3	13.8	3.4	3.4	3.3	3.3	3.3	3.3	3.3
21. Gross fixed capital formation	P.51	10.2	2.5	2.4	2.5	2.6	2.5	2.4	2.4
22. Capital transfers	D.9	5.0	1.2	1.0	1.0	1.0	0.9	0.9	0.9
23. Other ⁶		8.4	2.0	2.3	2.0	1.9	1.9	1.9	1.8
24=7. Total expenditure	TE	221.6	54.1	53.7	52.8	52.5	52.2	51.9	51.9
p.m. Government consumption (nominal) (P3)	P.3	98.7	24.1	23.7	23.3	23.2	23.1	22.9	22.9

1. The primary balance is calculated as (B.9, item 8) plus (D.41, item 9).

2. A plus sign means deficit-reducing one-off measures.

3. P.11+P.12+P.131+D.39+D.7+D.9 (other than D.91).

4. Including those collected by the EU.

5. Includes cash benefits (D.621 and D.624) and in kind benefits (D.631) related to unemployment benefits.

6. D.29+D.4 (other than D.41)+D.5+D.7+D.9+P.52+P.53+K.2+D.8.

Table 4 General government debt developments
% of GDP

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1. Gross debt level	106.6	107.2	106.6	105.9	105.0	104.0	102.6
2. Change in gross debt	-0.1	0.7	-0.6	-0.7	-0.9	-1.0	-1.4
Contributions to change in gross debt							
3. Primary balance	-0.3	0.3	-0.1	-0.1	-0.2	-0.5	-0.7
4. Interest and GDP dynamics	0.5	-0.2	-0.7	-0.8	-0.8	-0.7	-0.9
Stock-flow adjustment	-0.4	0.6	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
p.m. implicit interest rate on debt	2.8	2.6	2.4	2.2	2.2	2.2	2.2
nominal GDP growth	2.3	2.8	3.0	3.0	3.0	2.9	3.1

Table 5 Cyclical developments
% of GDP

	ESA code	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1. Real GDP growth (%)		1.4	1.2	1.5	1.6	1.5	1.5	1.5
2. Net lending of general government	B.9	-2.6	-2.9	-2.3	-2.2	-2.0	-1.7	-1.6
3. Interest expenditure	D.41	2.9	2.7	2.5	2.3	2.2	2.2	2.3
4. One-off and other temporary measures ¹		0.3	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0
5. Potential GDP growth (%)		1.1	1.3	1.4	1.3	1.1	1.2	1.2
Contributions:								
- Labour		0.3	0.5	0.6	0.4	0.2	0.3	0.2
- Capital		0.4	0.3	0.4	0.4	0.4	0.3	0.3
- Total factor productivity		0.4	0.4	0.5	0.5	0.6	0.6	0.6
6. Output gap		-1.1	-1.2	-1.1	-0.8	-0.4	-0.1	0.2
7. Cyclical budgetary component		-0.7	-0.7	-0.7	-0.5	-0.3	-0.1	0.2
8. Cyclically-adjusted balance (2-7)		-2.0	-2.2	-1.6	-1.7	-1.8	-1.7	-1.7
9. Cyclically-adjusted primary balance (8+3)		0.9	0.5	0.8	0.6	0.5	0.5	0.5
10. Structural balance (8-4)		-2.3	-2.3	-1.7	-1.8	-1.8	-1.7	-1.7

1. A plus sign means deficit-reducing one-off measures.

Table 6 Divergences from previous update

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Real GDP growth (%)							
- Previous update ¹	1.2	1.6	1.7	1.7	1.5	1.5	
- Current update	1.4	1.2	1.5	1.6	1.5	1.5	1.5
- Difference	0.2	-0.4	-0.2	-0.1	0.0	0.0	
General government net lending (% of GDP)							
- Previous update ¹	-2.7	-2.5	-2.1	-1.6	-1.2	-1.1	
- Current update	-2.6	-2.9	-2.3	-2.2	-2.0	-1.7	-1.6
- Difference	0.1	-0.4	-0.2	-0.6	-0.8	-0.7	
General government gross debt (% of GDP)							
- Previous update ¹	106.9	106.6	105.9	104.7	103.3	101.6	
- Current update	106.6	107.2	106.6	105.9	105.0	104.0	102.6
- Difference	-0.3	0.6	0.7	1.2	1.7	2.4	

1. Medium-term projection 2015-2020 of May 2015.

Table 7 Long term sustainability of public finances
% of GDP

	2013	2020	2030	2040	2050	2060
Total expenditure (not available)	-	-	-	-	-	-
of which: age-related expenditure	27.5	27.5	28.1	29.5	29.8	30.2
Pension expenditure (AWG definition)	11.8	11.8	12.3	13.0	12.9	13.0
Social security pension	11.8	11.8	12.3	13.0	12.9	13.0
old-age and early pensions (survivors included)	10.7	10.5	10.9	11.6	11.7	12.0
other pensions (only disability)	1.1	1.3	1.4	1.5	1.2	1.0
Occupational pensions: not in the general government						
Health care	6.0	5.9	5.9	6.1	6.1	6.1
Long-term care	2.1	2.3	2.5	3.0	3.4	3.6
Education expenditure	5.8	5.8	5.8	5.8	5.8	5.9
Other age-related expenditure (unemployment)	1.8	1.7	1.6	1.6	1.6	1.6
Interest expenditure (not available)	-	-	-	-	-	-
Total revenue (not available)	-	-	-	-	-	-
of which: property income (not available)	-	-	-	-	-	-
of which: from pensions contributions (not relevant)	-	-	-	-	-	-
Pension reserve fund assets (not available)	-	-	-	-	-	-
of which: consolidated public pension fund assets (not available)	-	-	-	-	-	-
Systemic pensions reform	-	-	-	-	-	-
Social contributions diverted to mandatory private scheme	-	-	-	-	-	-
Pension expenditure paid by mandatory private scheme	-	-	-	-	-	-
Assumptions						
Labour productivity growth	0.6	0.6	1.2	1.5	1.5	1.5
Real GDP growth	0.3	1.9	2.3	2.1	1.9	1.8
Participation rate males (aged 20-64)	79.0	81.1	82.2	82.1	81.8	81.6
Participation rate females (aged 20-64)	67.6	71.9	74.4	74.9	74.9	74.9
Total participation rates (aged 20-64)	73.3	76.5	78.3	78.6	78.4	78.3
Unemployment rate (aged 20-64)	8.3	7.6	7.2	7.2	7.2	7.2
Population aged 65+ over total population	17.8	18.9	21.3	22.5	22.8	23.7

Source: Economic Policy Committee's Ageing Working Group, Updated version including the Belgian 2015 pension reform subject to a peer review on 4 November 2015 by the AWG and endorsed by the EPC on 20 November 2015¹⁶.

¹⁶ References:

Federal Planning Bureau, Economic Policy Committee's Ageing Working Group, Belgium: Country Fiche 2015, November 2015.
European Commission, Fiscal Sustainability Report 2015, European Economy, Institutional Paper 018/January 2016.

Table 8 Basic assumptions

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Short term interest rate euro area (annual average)	0.0	-0.3	-0.3	0.2	0.8	1.4	1.9
Long term interest rate euro area (annual average)	1.0	0.8	1.0	1.5	2.0	2.6	3.1
Euro in USD x 100 (annual average)	111.0	110.7	112.3	112.3	112.3	112.3	112.3
Nominal effective exchange rate, 2005=100	100.6	102.2	102.9	103.0	103.0	103.0	103.0
World excluding EU, GDP growth	3.4	3.9	4.2	4.3	4.3	4.4	4.4
EU GDP growth	1.8	1.9	1.9	1.9	1.9	1.9	1.9
Growth of relevant foreign markets	3.8	4.0	4.6	4.6	4.6	4.6	4.6
World import volumes growth, excluding EU	2.1	4.0	4.6	4.4	4.4	4.4	4.4
Oil prices (Brent, USD/barrel), level	52.4	35.8	42.4	48.2	54.2	60.4	66.8

Table 9 Macroeconomic prospects 2016-2021: main results

	2015	2016	2017	2018	2019	Averages	
						2020-2021	2015-2021
GDP and components							
Real GDP	1.4	1.2	1.5	1.6	1.5	1.5	1.5
Nominal GDP	2.3	2.8	3.0	3.0	3.0	3.0	2.9
<i>components of real GDP</i>							
Private consumption expenditure	1.3	0.9	1.3	1.4	1.4	1.4	1.3
Government consumption expenditure	0.4	0.0	0.1	0.6	0.6	0.7	0.4
Gross fixed capital formation	2.1	-0.4	2.5	2.3	1.5	1.4	1.5
Changes in inventories and net acquisition of valuables (contribution to growth)	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1
Exports of goods and services	3.4	4.1	4.0	3.9	3.8	3.9	3.9
Imports of goods and services	3.8	3.3	3.8	3.7	3.6	3.7	3.7
Net exports (contribution to growth)	-0.3	0.7	0.3	0.2	0.3	0.3	0.3
Prices and interest rates							
Deflator of private consumption	0.5	1.3	1.5	1.6	1.6	1.6	1.4
GDP deflator	0.9	1.6	1.5	1.4	1.5	1.4	1.4
Long term interest rate (10 years)	0.8	0.6	0.8	1.4	2.0	2.8	1.6
Short term interest rate (3 months)	-0.2	-0.5	-0.5	0.0	0.6	1.5	0.3
Employment and unemployment							
Domestic employment (evolution in 000')	37.0	31.5	35.5	30.9	29.3	40.9	35.1
Domestic employment (evolution in %)	0.8	0.7	0.8	0.7	0.6	0.9	0.8
Employment rate (20-64 yrs - LFS concept) (*)	67.7	67.9	68.1	68.4	68.9	69.8	70.2
Unemployment rate (FPB concept) (*)	11.9	11.7	11.7	11.6	11.5	10.7	10.3
Unemployment rate (Eurostat standardised rate) (*)	8.3	7.9	7.9	7.9	7.8	7.3	7.0
Productivity per hour (market branches)	1.0	0.2	0.5	0.8	0.9	0.7	0.7
Incomes							
Real disposable income of households	0.8	1.5	1.0	1.7	1.8	1.1	1.3
Households saving rate (% of disposable income) (*)	12.5	12.9	12.7	13.0	13.3	12.9	12.8
Public finances							
Net lending of General Government (% of GDP) (*)	-2.6	-2.9	-2.3	-2.2	-2.0	-1.7	-1.6
Primary balance (% of GDP) (*)	0.3	-0.3	0.1	0.1	0.2	0.6	0.7
Gross public debt (% of GDP) (*)	106.6	107.2	106.6	105.9	105.0	103.3	102.6
External balance							
Balance of goods and services (% of GDP) (*)	1.5	3.0	3.5	3.6	3.7	4.0	4.1
Balance of current accounts (% of GDP) (*)	0.7	2.0	2.7	2.9	3.1	3.3	3.4
Greenhouse gas emissions (in million of ton CO₂-equivalent) (*)							
	116.3	112.7	112.3	113.0	112.7	112.0	111.6

(*) end of period for the last column (average 2015-2021).